מאי זרע אחר מאי חיטי לגבי שעורים כזרע אחר דמי או לא כל העולם כולו בשדפון ושלו בירקון אי נמי כל העולם כולו בירקון ושלו בשדפון מאי תיקו אמר ליה זרעה חיטי ואזל הוא וזרעה שערי ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הנך שערי דיליה מאי מי אמרינן דאמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה נמי משתדפא או דלמא מצי אמר ליה אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי [1]ותגזור אומר ויקם לך [א]מסתברא דאמר ליה אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור נשתדפו כל שדותיו של מחכיר ואשתדוף נמי הא בהדייהו ולא אשתדוף רובא דבאגא מאי מי אמרינן כיון דלא אשתדוף רובא דבאגא לא מנכי ליה או דלמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה מצי אמר ליה האי משום לתך דידך הוא דהא משתדפו כל שדותיך [ב]מסתברא דאמר ליה אי משום לתאי דידי הוה משתייר לי פורתא כדכתיב [2]כי נשארנו מעט מהרבה נשתדפו כל שדותיו של חוכר ואשתדוף רובא דבאגא ואשתדוף נמי הא בהדייהו מאי מי אמרינן כיון דאשתדוף רובא דבאגא מנכי ליה או דלמא כיון דאשתדוף כולהו ארעתיה מצי אמר ליה משום לתך דידך הוא דהא משתדפו כל שדותיך [ג]מסתברא דאמר ליה משום לתאך הוא אמאי הכא נמי נימא ליה אי משום לתאי דידי הוא הוה משייר לי פורתא דהוה מקיים בי כי נשארנו מעט מהרבה משום דאמר ליה אי הוה חזית לאישתיורי לך מידי הוה משתייר לך מדנפשך מיתיבי [א][ד]היתה שנת שדפון וירקון או שביעית או שהיו שנים כשני אליהו אינו עולה לו מן המנין קתני שדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו מה שני אליהו דלא הוי תבואה כלל אף הכא נמי דלא הוי תבואה כלל אבל (א) דאיכא תבואה סלקא ליה ולא קאמרינן מכת מדינה היא אמר רב נחמן בר יצחק שאני התם דאמר קרא [3]במספר שני תבואות ימכר לך שנים שיש בהן תבואה בעולם אמר ליה רב אשי לרב כהנא אלא מעתה שביעית תעלה לו מן המנין דהא איכא תבואה בחוצה לארץ אמר ליה שביעית [ה]אפקעתא דמלכא היא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא אלא מעתה שביעית לא תעלה לו מן הגירוע אלמה תנן [ג][ו]נותן סלע ופונדיון לשנה אמר ליה שאני התם דחזיא למישטחא בה פירי אמר שמואל לא שנו אלא שזורעה וצמחה ואכלה חגב [ז]אבל לא זרעה כלל לא דאמר ליה אילו זרעתה הוה מקיים בי [4]לא יבשו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו מתיב רב ששת [ד]רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור ואמאי נימא ליה אי הוית התם הוה מקיים [ה]בי [5]גם את הארי גם (את) הדוב הכה עבדך משום דאמר ליה אי הוית חזית לאיתרחושי לך ניסא הוה איתרחיש לך ניסא [ו]כר' חנינא בן דוסא דמתיין עיזי דובי בקרנייהו ונימא ליה נהי דלניסא רבה לא הוה חזינא לניסא זוטא חזינא

מאי. מי אמרינן ארבע שדות שסביבותיה לא נשדפו או דלמא אמר ליה אילו היו זרועות תבואה אף הן נשדפו: **זרע אחר מאי.** אם תמצא לומר אספסתא לאו הפסקה היא משום דלאו בכלל גזירת פורענות התבואה הוא דאמר ליה אילו תבואה הואי איהו נמי אישתדוף זרע אחר מי הוי הפסקה: **ותגזר אומר.** מה שתבקש מן היוצר יעשה ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטין: **כל שדותיו.** בכל מקום שהן: **לתך.** מזלך: **כולהו ארעתיה.** ואפי' ישנן בבקעה אחרת: **היתה שנת שדפון.** גבי מוכר בזמן שהיובל נוהג שאינו מותר לו לגאול פחות משתי שנים תנן לה בערכין (דף כט:): **או שנים כשני אליהו.** שלא ירדו גשמים: **אינו עולה לו מן המנין.** שתי שנים: **הא איכא תבואה בדוכתא אחריתי.** אע"ג דההוא באגא אישתדוף אמרינן לתא דידיה (א)(מזל דידיה) גרס (ב) וסלקינן ליה מגרע מדמים מה שמגיע לשנה אחת כאילו היו בה פירות: **שיש בהן תבואה.** בשום מקום בארץ: **אפקעתא דמלכא.** המלך ניטלו מלזורעה והרי היא כמו שאינה ולא קראה הכתוב לישראל שנת תבואה: **אלא מעתה.** אי כמאן דליתה: **לא תעלה לו בגירוע.** מקדיש שדהו ובא לפדותו שנתן לו הכתוב פדיון בתחילת היובל חמשים שקל כסף (ויקרא כז) ואם אחר היובל וחשב לו הכהן וגו' ונגרע מערכך (שם) שנים שעברו הוא מגרע מן החשבון כמה שמגיע להם ונותן כמה שמגיע לשנים הבאות. וכיון דשביעית כמאן דליתנהו למה הן נמנות לפחות את הפדיון דתנן נותן סלע ופונדיון לשנים הבאות שזהו החשבון המגיע לכל שנה כשאתה מחלק חמשים סלעים למ"ט שנים נמצאו שביעיות מועילות לגרע הפדיון דאי מדלית שבע שמיטות ותחלק חמשים שקלים למ"ב שנה מגיע לכל שנה קרוב לסלע ודינר: **למשטח ביה פירי.** הלכך סלקא ליה דגבי פדיון שדה אחוזה לא כתיב שני תבואות: **לא שנו.** אם מכת מדינה היא מנכה לו: **אבל לא זרעה.** ואשתדוף רובא דבאגא לא מנכה ליה: **רבי חנינא בן דוסא** במסכת תענית:

פעס

אי הוית חזית לאשתיורי לך הוי משתייר לך מדנפשך. גבי מוכר איכא למימר הכי דאפילו יפטור אותו המחכיר מליתן חכירותו הרי לא נשתייר כלום דבנשדף כל השדה איירי והא דקתני מנכה לו ליכא קלילא נקט אי נמי נשאר קצת בשדה לא חשיב שיור המעט הנמצא לענין שיהא קורא כי נשארנו מעט מהרבה כיון ששום שדה לא פלט מהפסד מרובה אבל מחכיר שגוף הקרקע שלו וממנו יש לו לקבל חכירותו כדאמר לעיל מארעאי קבעינא יכול המחכיר לומר לחוכר כי נשארנו מעט מהרבה והרי נשאר לי חכירותי מה שקבלתי עמך בכך וכך כורין: **אלא** מעתה שביעית תעלה כו'. תימה מאי אלא מעתה בלאו הכי תקשה אברייתא אמאי אין שביעית עולה מן המנין כיון דלא דמי לשני אליהו וי"ל דשפיר קאמר אלא מעתה דאי אמרת (ג) דמכת מדינה לא חשיב אלא דומיא דשני אליהו אתי שפיר דהוה תלינן טעמא במה שזו השדה אינה ראויה לתבואה לא מיקרי שני תבואות והיינו כי ליכא תבואה בעולם כגון שני אליהו אבל יש תבואה בעולם חשיב שדה זו ראויה לתבואה אף על גב דאישתדוף רובא דבאגא אבל שביעית ודאי אף על גב דאיכא תבואה בחו"ל שדה זו אינה ראויה לתבואה כיון שהיא בארץ אבל השתא דאמר כי (ד) אישדוף רובא דבאגא הוה מכת מדינה ולא חשיבא שדה זו ראויה לתבואה ואפי' הכי גזירת הכתוב הוא כיון דאיכא תבואה בעולם עולה לו מן המנין א"כ אפי' שביעית נמי ומשני שביעית אפקעתא דמלכא הוא ואי אפשר להיות תבואה בארץ בהיתר כלל ולהכי לא מקרי שנת תבואה אבל שנת שדפון דאע"ג דהוי מכת מדינה אי אשתדוף רובא דבאגא חשיבא אפשר להיות בה תבואה כיון שיש בחו"ל בשום מקום בעולם כי באפשר להיות בה תבואה מיקרי שנת תבואה ובשנים כבשני אליהו חשיב כלא אפשר להיות בה תבואה כיון דבשום מקום ליכא:

מתיב רב ששת רועה שהיה רועה עדרו כו'. תימה אמאי לא פריך ממתניתין דהפועלים (לעיל דף צג:) דתנן הארי והדוב הרי זה אונס ואמאי נימא אילו נלחם בהם הוה מקיים ביה גם את הארי וי"ל דהתם כיון שהיה שם ולא בא לו כוח גבורה אין יכול לומר דהוה מקיים ביה אבל הכא שלא היה שם דלמא אי הוה התם היה בו כוח (ה) וגבורה ודעת להלחם והוה מקיים ביה גם את הארי כו':

לניסא זוטא מיהא חזיא קשיא. תימה מאי קשיא הא אמרן לעיל דכי אמר ליה זרעה חטין וזרעה שערי ואשתדוף דמצי אמר ליה אי זרעתה חטין הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך וכ"ש כשלא זרעה כלל דליכא הוכחה שהיה ראוי להשתדף וי"ל דשמואל איירי כגון שאמר ליה זרע כל מה שתרצה דהשתא לא מצי למימר הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך דבסתמא לא היה מקבל הקדוש ברוך הוא תפלתו של זה שיצליח כל מה שיזרע אם לא שיעשה לו נס ולא קאמר לעיל הוה מקויים בי ותגזר אומר אלא לפי שמתפלל על מין אחד של חטין:

וקיימא

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ח מהל' שכירות הלכה ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ב:

לז ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

לח ד מיי' פי"א מהל' יובל הלכה י:

לט ה מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה ו:

מ ו מיי' פ"ח מהלכות שכירות הל' ה סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכב סעיף ב:

ז [מיי' פ"ג מהל' שכירות הלכה ח טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יב וסי' שג סעיף י]:

* * *

תורה אור השלם

1 ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור: איוב כב כח

2 ויאמרו אל ירמיהו הנביא תפל נא תחנתנו לפניך והתפלל בעדנו אל יי' אלהיך בעד כל השארית הזאת כי נשארנו מעט מהרבה כאשר עיניך ראות אתנו: ירמיהו מב ב

3 במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני תבואת ימכר לך: ויקרא כה טו

4 לא יבשו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו: תהלים לז יט

5 גם את הארי גם הדוב הכה עבדך והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם כי חרף מערכת אלהים חיים: שמואל א יז לו

מסורת הש"ס

א) ערכין כט: [ע"ש], ב) [לעיל נט. לקמן קט.], ג) [ערכין כה.], ד) לעיל מא. [ע"ש] צג:, ה) צ"ל כר', ו) תענית כה., ז) צ"ל איתו. רש"ל.

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל היכא דאיכא תבואה סלקא: (ב) רש"י ד"ה הא איכא וכו' דידיה גרס הס"ד ואח"כ מ"ה סלקא ליה: (ג) תוס' ד"ה אלא וכו' דאי אמרת בשלמא דמכת מדינה: (ד) בא"ד כי אישתדוף רובא: (ה) ד"ה מתיב וכו' כוח גבורה כצ"ל ואות ו' נמחק:

* * *

מוסף רש"י

אינו עולה לו מן המנין. השתי שנים, דהא שני תבואות כתיב, שתי שנים הראויין לתבואה תהיה ביד לוקח (ערכין כט:). **אפקעתא דמלכא היא.** מצות המלך (לעיל לט.). **דמתיין עזי דובי בקרנייהו.** ר' חנינא בן דוסא הוו ליה הנך עיזי, אמרו ליה קא מפסדן עיזך (שדות) אמר אי קא מפסדן ניכלינהו דובי (דובים ואכלים בשדות) ואי לא כל חדא וחדא מיתי לאורתא דובא בקרנייהו, לאורתא אייתי כל חדא וחדא דובא בקרנייהו (תענית כה. ורש"י).